

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

ZŠ CHBANY

Krizový plán - prevence šikany na naší škole

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci nebo skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Zahrnuje jak fyzické útoky, tak i útoky slovní a nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, tzv. kyberšikana.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní skupinou nebo jinou skupinou spolužáků.

Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní i tělesné zdraví oběti.

Školní šikanování má svůj zákonitý vnitřní vývoj:

První stadium – jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebabí se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají si na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikany a nese riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium – v zátěžových situacích tito okrajoví členové slouží jako „hromosvod“, manipulace se přitvrzuje a zprvu sporadicky se objevuje fyzická agrese.

Třetí stadium – je charakterizováno jako klíčový moment, kdy se vytváří skupina agresorů „úderné jádro“. To začne spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně šikanovat nejhodnější oběti. Zpravidla jsou to ti, kteří jsou v hierarchii třídy nejníže, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium – normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době se tak neformálnímu tlaku dokáže málokdo postavit. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě. Aktivně se účastní týrání a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium – dokonalá šikana. Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Jedni mají všechna práva, druzí nemají práva žádná.

Podoby šikanování jsou:

1. přímá podoba šikany:

- fyzické útoky v podobě bití,
- vydírání,
- loupeže,
- poškozování věcí,
- slovní útoky v podobě nadávek,
- pomluvy,
- vyhrožování,

- ponižování,
- sexuální obtěžování až zneužívání,
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

2. nepřímá podoba šikany

- demonstrativní přehlížení
- ignorování žáka či žáků

Znaky šikanování lze rozdělit na přímé a nepřímé a mohou být:

Nepřímé:

- žák je o přestávkách často sám, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá volen do družstva mezi posledními
- o přestávkách vyhledává blízkost učitele
- má-li promluvit před třídou, bývá ustrašený a nejistý
- působí smutně, mívá blízko k pláči
- stává se uzavřeným
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhorší
- jeho věci jsou poškozené, rozházené, znečištěné
- má často znečištěný oděv
- stále postrádá svoje věci
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy
- vyhledává důvody k absenci ve škole
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány nedovede uspokojivě vysvětlit.

Přímé:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodující je, nakolik je žák danou přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný
- kritika žáka, výtky na jeho adresu pronášené nepřátelsky až nenávistně
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu, nebo za něj platil
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků pronášené panovačným tónem a skutečnost, že se jim podřizuje
- nátlak na žáka k vykonání nemorálních až trestných činů či k jejich spoluúčasti na nich
- honění, strkání, štouchnání, rány, kopání, které nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je viditelně slabší a snaží se uniknout.

Možné příznaky šikanování, které mohou pozorovat rodiče u dětí:

- za dítětem nepřichází domů spolužáci nebo jiní kamarádi
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas a telefonovalo si s ním
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechuť jít ráno do školy, (když dříve mělo školu rádo), dítě odkládá odchod z domova
- chodí domů ze školy hladové (agresor mu snědl svačinu)
- má neklidný spánek, budí se, křičí ze spaní, např. „nechte mě“
- dítě je smutné až apatické, mívá výkyvy nálad

- odmítá sdělit, co jej trápí
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody, případně doma peníze krade
- nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- je nečekaně agresivní vůči sourozencům nebo jiným dětem
- stěžuje si na neurčité bolesti břicha, hlavy, může ráno i zvracet, snaží se zůstat doma, často i simuluje, vyhýbá se docházce do školy a zdržuje se doma více, než mělo ve zvyku.

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. Na naší škole je základem prevence šikanování a násilí vytváření a podpora pozitivních vzájemných vztahů jak mezi žáky, tak mezi žáky a učiteli, vytváření pocitu bezpečí každého jedince, jeho začlenění do třídního kolektivu, vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy.

Krizový plán má za úkol minimalizovat škody v případě, že by k šikanování ve školním prostředí došlo. Zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami – jsou to postupy pro počáteční stadia šikanování, ale také situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií – jedná se o případy pokročilé a nestandardní šikany.

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli zde hraje strach a to nejen oběti, ale i agresorů a jiných účastníků. Mnohdy se vytváří zvláštní prostředí „solidarity“ agresorů a obětí.

Na prevenci a odhalování šikany se podílejí všichni pracovníci školy. Všimají si změn v chování žáků. Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, ředitel školy zahájí odborné vyšetřování záležitosti.

Postup pro vyšetřování počáteční šikany:

- rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili
- rozhovor s oběťmi
- nalezení vhodných svědků
- individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky – nikdy konfrontace oběti a agresora
- zajištění ochrany obětem
- rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

Pro vyšetřování pokročilé šikany (až tzv. třídního lynchování) je stanoven tento postup:

- překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti
- domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
- zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- následná pomoc a podpora oběti
- nahlášení policii
- vlastní vyšetřování

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči PPP nebo dalších odborníků. Je nutné pracovat také s agresorem – jeho náhled na vlastní chování, motiv. Pro nápravu situace ve skupině je třeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi a nezasáhli. Při nápravě šikanování je

nutná spolupráce vedení školy, metodika prevence a pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak s rodinou agresora za taktního přístupu a zachování důvěrnosti informací. Žáci budou vedeni k tomu, aby upozornění na šikanu nebrali jako žalování, že „čekání, že to bude lepší“ je velký omyl. Budou vedeni k tomu, aby si našli cestu k učiteli, kterému důvěřují, aby své obavy, strach, svěřili doma rodičům. Pokud ale nenajdou odvahu, je možné obrátit se na bezplatnou Linku důvěry – telefon 800 155 555 nebo 116 111. Na obě čísla je možné se dovolat z kteréhokoliv místa republiky.

Nápravná opatření:

Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů běžná, ale i mimořádná nápravná opatření:

- *Výchovná opatření*
- napomenutí třídního učitele
- důtka třídního učitele
- důtka ředitele školy
- *Snížená známka z chování*
- *Doporučení ředitelky školy rodičům agresora dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu.*
- *Podání návrhu ředitelkou školy orgánu sociálně – právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.*

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči PPP nebo dalších odborníků. Je nutné pracovat také s agresorem – jeho náhled na vlastní chování, motiv. Pro nápravu situace ve skupině je třeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi a nezasáhli. Při nápravě šikanování je nutná spolupráce vedení školy, metodika prevence a pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak s rodinou agresora za taktního přístupu a zachování důvěrnosti informací. Žáci budou vedeni k tomu, aby upozornění na šikanu nebrali jako žalování, že „čekání, že to bude lepší“ je velký omyl. Budou vedeni k tomu, aby si našli cestu k učiteli, kterému důvěřují, aby své obavy, strach, svěřili doma rodičům. Pokud ale nenajdou odvahu, je možné obrátit se na bezplatnou Linku důvěry – telefon 800 155 555 nebo 116 111. Na obě čísla je možné se dovolat z kteréhokoliv místa republiky.

Vypracovala:

Mgr. Michaela Neprášková
školní metodik prevence